

**INTERROGATIVES ABSOLUTES AL BARCELONÍ
I AL TARRAGONÍ (ESTUDI CONTRASTIU)**

ANA MA.FERNÁNDEZ PLANAS
Universitat de Barcelona
anamariafernandez@ub.edu

EUGENIO MARTÍNEZ CELDRÁN
Universitat de Barcelona
martinezceldran@ub.edu

JOSEFINA CARRERA SABATÉ
Universitat de Barcelona
jcarrera@ub.edu

CARLOS VAN OOSTERZEE
Universitat de Barcelona
carlosvanoosterzee@hotmail.com

VALERIA SALCIOLI GUIDI
Universitat de Barcelona
valeriasalcioli@ub.edu

JOAN CASTELLVÍ VIVES
Universitat de Barcelona
joan.castellví@ub.edu

DOROTA SZMIDT SIERYKOW
Universitat de Barcelona
dszmidt@ub.edu

RESUM

En el marc del projecte internacional AMPER (Atles Multimèdia de Prosòdia de l'Espai Romànic) aquest article busca reflectir el comportament dels dos tipus de frases interrogatives absolutes que es produeixen habitualment en barceloní i en tarragoní, dos dels subdialectes del bloc oriental del català. Els resultats mostren que, tot i que la línia melòdica general és força comuna, ambdós subdialectes es diferencien bastant, especialment en les interrogatives encapçalades amb la partícula “que” i acabades pel subjecte dislocat. Les dades no indiquen diferències rellevants en l'estudi de la durada i la intensitat de les vocals que componen les oracions objecte d'estudi.

ABSTRACT

In the framework of the international project AMPER, which aims at creating a multimedia prosody atlas of the romance space, this article tries to reflect the behaviour of the two kinds of absolute interrogative sentences that take place in barceloní and tarragoní, two subdialects of Eastern Catalan. The results show that, although the general melodic line is quite common, there are differences between both subdialects, especially in the interrogatives headed by the *que* particle and ending with the subject (cleft). The data do not indicate relevant differences in the study of duration and intensity of the vowels in the sentences studied.

1. INTRODUCCIÓ

El *Centre de Dialectologie* de la *Université Stendhal-Grenoble III*, a través dels professors Michel Contini i Antonio Romano, coordina el projecte AMPER (*Atlas Multimédia Prosodique de l'Espace Romanque*) que s'està desenvolupant en diversos llocs d'Europa (i s'està iniciant en punts d'Amèrica Llatina) a través de diferents grups de treball distribuïts per la geografia romànica. Cadascun d'aquests grups està dirigit per especialistes reconeguts en el domini lingüístic respectiu. Expliquen A. Romano (2001), Contini i altres (1998) o Contini i altres (2002) que el projecte AMPER pretén aportar una sèrie de recursos didàctics i de recerca sobre els aspectes prosòdics de les diverses varietats de les llengües romàniques. S'estudien aspectes de durada, intensitat i entonació a partir dels quals s'obtenen patrons geoprosòdics que quedaran reflectits en un atlas multimèdia a l'abast de qualsevol estudiant, estudiós o interessat en el tema. D'aquesta manera, l'atlas esdevindrà una eina fonamental per conèixer visualment i auditivament els trets i patrons prosòdics més característics de diferents varietats romàniques. Aquest doble vessant visual i auditiu és la principal novetat i centra l'interès fonamental del projecte en curs perquè és la millor manera de poder comprovar els patrons que s'exposen.

L'aplicació del projecte general AMPER a Catalunya, les Illes, la comunitat valènciana, la Catalunya Nord i l'Alguer es coneix com a AMPERCAT i pretén descobrir els patrons prosòdics declaratius i interrogatius de les varietats geolingüístiques més comunes del català i del castellà en aquestes zones. S'està desenvolupant al Laboratori de Fonètica de la Universitat de Barcelona i ja ha començat a donar fruits concrets: Martínez Celdrán i altres (en premsa a), Martínez Celdrán i altres (en premsa b), Fernández Planas i Martínez Celdrán (inèdit), van Oosterzee i altres (en premsa), Fernández Planas i altres (en premsa), Carrera Sabaté i altres (2004).

L'estudi dels elements suprasegmentals no ha estat tan aprofundit, generalment, com el suprasegmental en català, com en d'altres llengües. En els estudis que hi ha (com els de: Virgili i Blanquet, 1971; Recasens, 1977; Bonet, 1986, 1986; Prieto, 1995, 1998, 2002a, 2002b; Salcioli, 1988a, 1988b; Estebas, 2000; Payà, 2001; Payrató, 2002), es descuida força els paràmetres de durada i d'intensitat i mostren fonamentalment un interès per l'entonació, d'altra banda, l'aspecte més rellevant en l'estudi de la prosòdia. L'interès per les varietats geoprosòdiques del català, més a més, representa un novedós àmbit d'estudi per a la fonètica catalana. La majoria d'aquests treballs centren l'estudi sobre les varietats de l'àrea oriental, sobretot de la seva zona central, Barcelona i les seves rodalies. Una excepció a aquesta

tendència la trobem en els estudis de Mascaró (1986), Prieto (1998) i Pradilla i Prieto (2002) que ens ofereixen una caracterització dels patrons d'entonació d'oracions interrogatives absolutes de diferents varietats geolingüístiques del diasistema català. Segons aquests treballs, els patrons entonatius del barceloní indiquen que s'observa tant el patró ascendent com el descendent (la diferència fonamental entre ambdós és la presència o absència de la partícula expletiva inicial *que* (similar a la del francès *est-ce que...?*), la qual propicia un ordre VOS i una entonació descendent); en canvi, en el tarragoní s'observen també ambdós patrons amb la diferència que, en el descendent, la darrera síl·laba pretònica mostra una pujada que no es produeix en barceloní.

El treball que es presenta s'insereix en aquest corrent de treballs fonètico-dialectològics que constitueix el projecte AMPER general i busca caracteritzar la modalitat interrogativa total o absoluta (en totes dues manifestacions¹) del català de Barcelona i la seva àrea d'influència (BCN), subdialecte barceloní, i del català de Tarragona i la seva àrea d'influència (TGN), subdialecte tarragoní, ambdós integrants del dialecte oriental central. El treball ofereix la descripció dels trets prosòdics (entonació, durada i intensitat d'aquests subdialectes) i n'avalua la percepció de la prosòdia per part de parlants nadius de cada subdialecte.

2. METODOLOGIA²

2.1. Les informants i la zona d'enquesta

La descripció d'ambdós subdialectes s'ha dut a terme a partir de les emissions d'una informant representativa de cadascun. Totes dues comparteixen un mateix perfil inicial consensuat en el si dels grups AMPER-Espanya: gènere femení, edat entre vint-i-cinc i cinquanta anys, carència d'estudis superiors, habitant de zona urbana i, finalment, parla nativa pròpia i dels seus pares de la zona geoprosòdica a la qual representa, d'on procedeix i on viu. Aquestes zones són, com ja s'ha dit, les corresponents als subdialectes barceloní i tarragoní que pertanyen al dialecte català oriental.

¹ Per exemple: *El capità no porta la caputxa?* i *Que no porta la caputxa el capità?*.

² Agraïm la col·laboració del professor Miquel Àngel Pradilla i de la professora Natàlia Català, tots dos de la URV, en el procés de cerca d'informants.

2.2. El corpus i el seu tractament: anàlisi acústica i perceptiva

Totes les frases utilitzades posseeixen sentit complet i presenten una estructura de tres accents tonals trisíl·labs i estructura sintàctica SVO, o VOS en les interrogatives encapçalades per la partícula *que*. L'accent tonal corresponent al verb és sempre pla o paroxíton, mentre que els accents que corresponen al subjecte i a l'objecte cobreixen totes les possibilitats de combinació en català, tenint en compte que aquesta llengua posseeix tres tipus d'accents tonals: oxítons (o aguts), paroxítons (o plans) i proparoxítons (o esdrúixols). Així s'obtenen nou resultants en cada subdialecte per cadascun dels tipus d'interrogatives objecte d'estudi, repetides cadascuna tres cops.. Per tot això, el total de frases analitzades ha estat de cent vuit. Les frases es van presentar a les informants barrejades aleatòriament per evitar l'efecte de sèrie i en diferents sessions d'enregistrament de dades per tal d'evitar el cansament i la monotonia que podria haver influït negativament en la buscada naturalitat de les emissions.

Després dels enregistraments es va procedir a la digitalització, optimització i extracció de sorolls que poguessin contenir les frases mitjançant el programa *Goldwave*. Posteriorment, se'n va abordar l'anàlisi seguint estrictament els programes del *Centre de Dialectologie de la Université Stendhal-Grenoble3* per al projecte AMPER en l'entorn *Matlab*.

Aquest sistema d'anàlisi, comú a tota la recerca AMPER en tots els dominis lingüístics d'aplicació, centra el seu interès en l'estudi de les vocals de les frases a partir de la seva segmentació en la cadena fònica. En cadascuna de les frases s'obtenen cinc valors: durada, intensitat global, freqüència fonamental inicial, freqüència fonamental en el punt mig del seu desenvolupament temporal i valor d'F0 final. Aquests paràmetres permeten que després de l'anàlisi es pugui procedir a un tipus de síntesi de les frases que elimina el contingut lèxico-semàntic i en manté les característiques prosòdiques (d'entonació, durada i intensitat). El programa permet també generar arxius de dades i de so a partir de la mitjana entre diverses repeticions de la mateixa frase. Aprofitant aquesta possibilitat vam crear arxius sintetitzats a partir de la mitjana entre les tres repeticions efectuades per cada informant prescindint del contingut lèxic i mantenint-ne totes les particularitats prosòdiques. Amb les divuit frases resultants per subdialecte (nou de cada tipus d'interrogativa) es va preparar un test de percepció per a cada subdialecte el contingut del qual es va presentar als jutges en ordre aleatori. Cada estímul es va repetir dues vegades seguides. Se'ls demanava que distingissin si la frase era interrogativa d'un o altre tipus en ambdós tests a ambdós grups de jutges (és a dir, els jutges de Barcelona parlants de subdialecte barceloní i fills de parlants

amb el mateix perfil havien de sentir el test corresponent a estímuls del barceloní i el corresponent a estímuls del tarragoní i viceversa). També es demanava que marquessin els resultats amb una creu en la plantilla que se'ls facilitava.

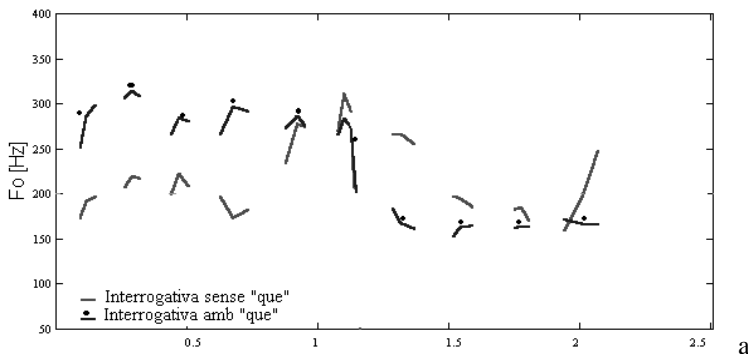
Els tests de percepció es van efectuar en aules de la UB i de la URV (de TGN). Les condicions no eren òptimes expressament (no es va efectuar amb cascs ni en habitacions insonoritzades), per obtenir uns resultats fiables en unes condicions «normals», similars a les de qualsevol lloc en què es podria dur a terme una conversa quotidiana. Els jutges a BCN van ser 30 alumnes catalanoparlants de barceloní i fills de pares amb el mateix perfil lingüístic; a TGN, 30 alumnes catalanoparlants i fills de catalanoparlants de tarragoní.

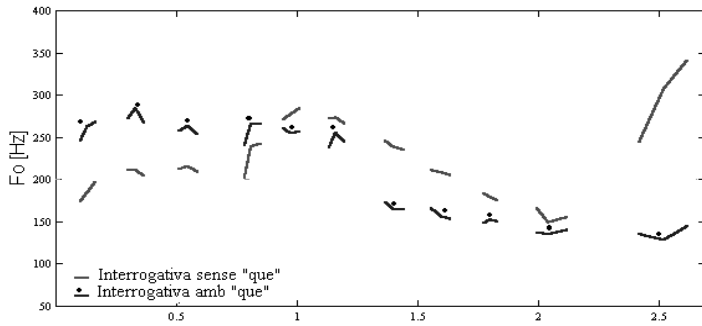
3. RESULTATS

3.1. Resultats acústics

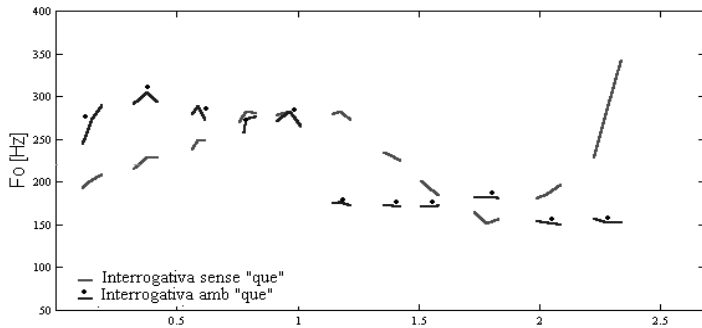
3.1.1. Anàlisi de l' F0

L'F0 és el paràmetre més rellevant en l'estudi de la prosòdia d'una llengua. Comencem presentant uns gràfics generats pel propi entorn Matlab que il·lustren el moviment del to fonamental en algunes de les frases analitzades. En aquestes figures, superposem les dues modalitats interrogatives estudiades.

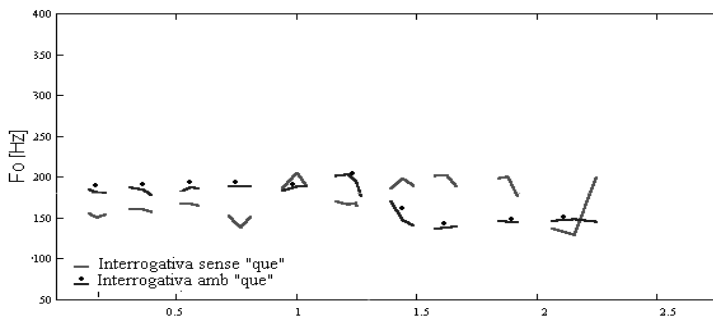

b

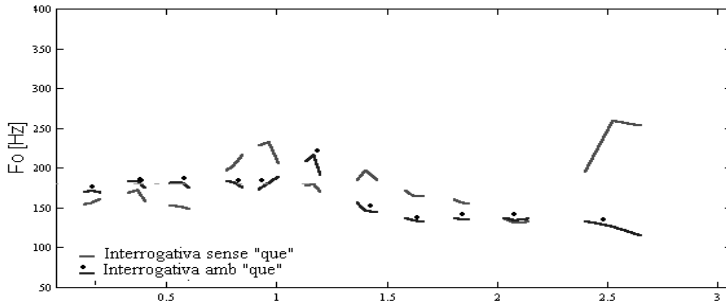

c

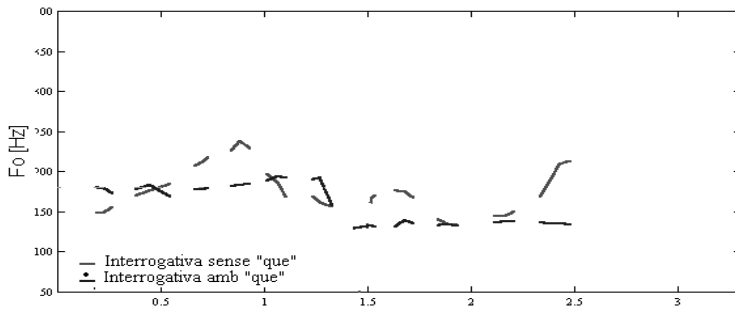
Figura 1. Gràfics corresponents als resultats de Barcelona. Es tracta de les següents frases: *El capità no porta el passaport? / Que no porta el passaport el capità?* (a); *El copista no porta la caputxa? / Que no porta la caputxa el copista?* (b); *La crítica no ocupa la càtedra? / Que no ocupa la càtedra la crítica?* (c).

a

b

c

Figura 2. Gràfics corresponents als resultats de Tarragona. Es tracta de les següents frases: *El capità no porta el passaport? / Que no porta el passaport el capità?* (a); *El copista no porta la caputxa? / Que no porta la caputxa el copista?* (b); *La crítica no ocupa la càtedra? / Que no ocupa la càtedra la crítica?* (c).

Aquests gràfics corresponen a les mitjanes entre diverses repeticions de cadascuna de les frases. S'hi observa que la veu de la informant de Barcelona és força més aguda que la de Tarragona, però al marge d'això, i centrant-nos en la distinció entre tots dos tipus d'interrogativa i en tots dos subdialectes, observem certes diferències: en el primer cas, bàsicament al principi de la frase i a la inflexió del tonema; en el segon cas, sobre tot en el pic que presenten les interrogatives amb "que" del tarragoní abans de la forta caiguda de to fonamental, d'una banda, i en la relació freqüencial entre el pic central i el final a les interrogatives sense "que", de l'altra.

Presentem, a continuació, l'estudi més aprofundit d'aquestes impressions a partir les corbes estilitzades generades per les mitjanes d'F0 depenent de si els mots en les posicions inicial i final de la frase són aguts, plans o esdrúixols i tenint en compte els dos tipus d'interrogatives estudiats³. En els gràfics, els números de l'eix de les abscisses corresponen a les vocals en les posicions pretònica, tònica i posttònica de cada accent tonal de la frase més el seu valor inicial i el seu valor final. Un exemple: *El(1) copista(2,3,4) no porta(5,6,7) (la) caputxa(8, 9,10 i 11*: la darrera vocal posseeix dos valors: un central (10) i un altre final (11)). El segon accent en les frases sense *que* i el primer en les frases amb *que* es refereixen a mots plans en contacte amb mots aguts, plans o esdrúixols.

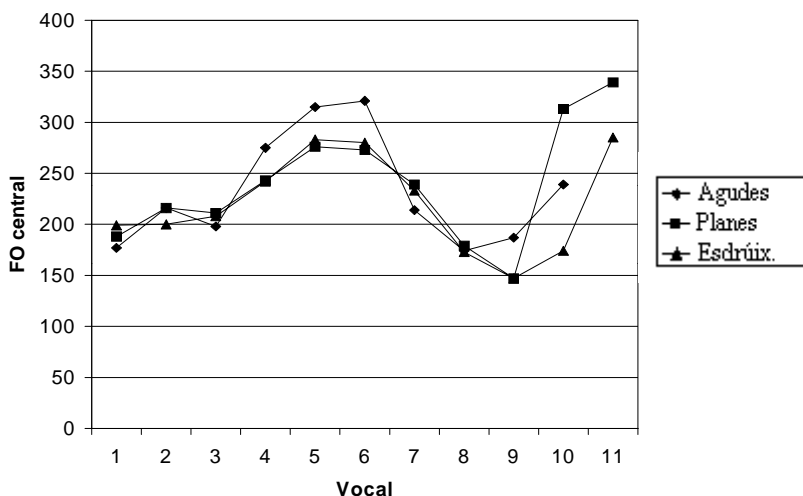

Figura 3. Corbes de la interrogativa sense *que* de BCN.

³ A partir d'ara, identificarem les frases interrogatives com a "interrogatives absolutes" o "sense *que*" (aquelles que no estan encapçalades per la partícula *que*) i "interrogatives amb *que*" (aquelles que, essent també absolutes, estan encapçalades per l'esmentada partícula i presenten la inversió sintàctica corresponent dels seus elements de forma que el verb passa a estar en primera posició de la frase).

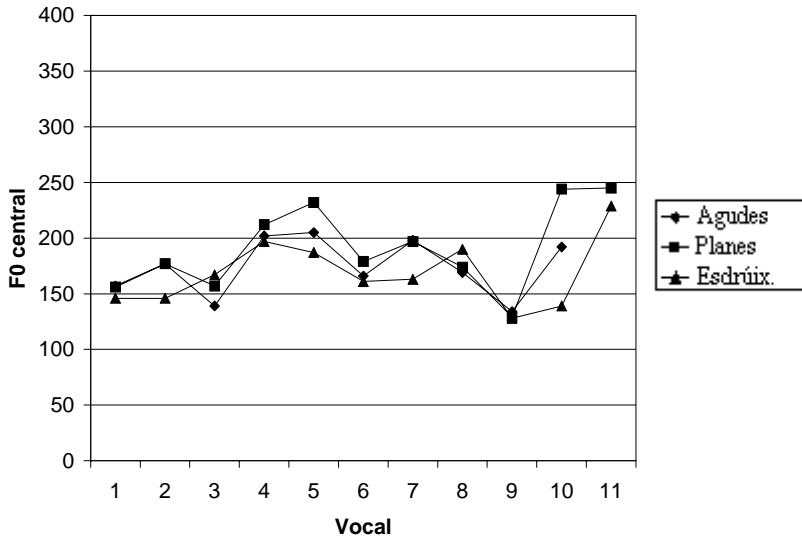

Figura 4. Corbes de la interrogativa sense que de TGN.

La figura 3 mostra per regla general que en el subdialecte de BCN, a les interrogatives absolutes el primer accent tonal comença en un to mig i puja a la posttònica. El to segueix pujant a les primeres síl·labes del segon accent tonal per caure bruscament a la posttònica. En el darrer accent tonal, la tònica és la posició més baixa a les planes i esdrúixoles; a les paraules agudes la posició més greu l'exhibeix la pretònica; a continuació el to va ascendint fins a la vocal final, que té un dels valors més alts. No trobem diferències notables a les corbes pel fet de ser les paraules agudes, planes o esdrúixoles. Només a les agudes el segon accent tonal és més alt que a les altres dues classes de paraules; contràriament, però, l'accent nuclear no arriba a pujar tant com en els altres dos tipus.

A Tarragona, la interrogativa absoluta comença en un to baix, puja a la posttònica i segueix ascendint fins a la pretònica del segon accent. La tònica pateix un descens, per tornar a elevar-se novament a la posttònica. En l'últim accent tonal, la tònica representa el punt més baix a partir del qual es produeix l'ascens final.

Hi ha dues diferències importants entre la zona prenuclear de BCN i TGN. En primer lloc, la caiguda en el to a TGN (vegeu la figura 4) es produeix a la tònica del segon accent tonal, mentre que a BCN succeeix a la posttònica. Una segona

diferència la trobem en la distància freqüencial entre el pic més alt i el més baix en la zona prenuclear. A BCN aquesta distància és major: 131 Hz (9,34 st) a les agudes i 123 (10,68 st) als altres dos tipus. A TGN, la distància és de 100 Hz (10 st) a les planes, 69 Hz (7,56 st) a les agudes i 52 Hz (5,98 st) a les esdrúixoles, la qual cosa fa que la pendent sigui força menor en les interrogatives absolutes a TGN que a BCN. Els tonemes són força semblants: tots dos són ascendents; però l'extensió també és major a BCN que a TGN. La taula 1 recull la diferència en Hz des del punt més baix fins al més alt del tonema i s'afegeixen entre parèntesis els valors en semitons que estandarditzen les diferències.

	Agudes	Planes	Esdrúixoles
BCN	90 (8,4)	187 (14,4)	132 (11,25)
TGN	61 (6,8)	113 (11,8)	96 (9,8)

Taula 1. *Valors freqüencials dels tonemes.*

La taula 1 posa de manifest, a més a més, les diferències existents entre els diversos tipus de mots. Veiem que la major diferència la mantenen sempre les planes i la menor, les agudes.

A continuació comentarem les diferències que trobem també a les corbes de les interrogatives amb la partícula *que* (figures 5 i 6):

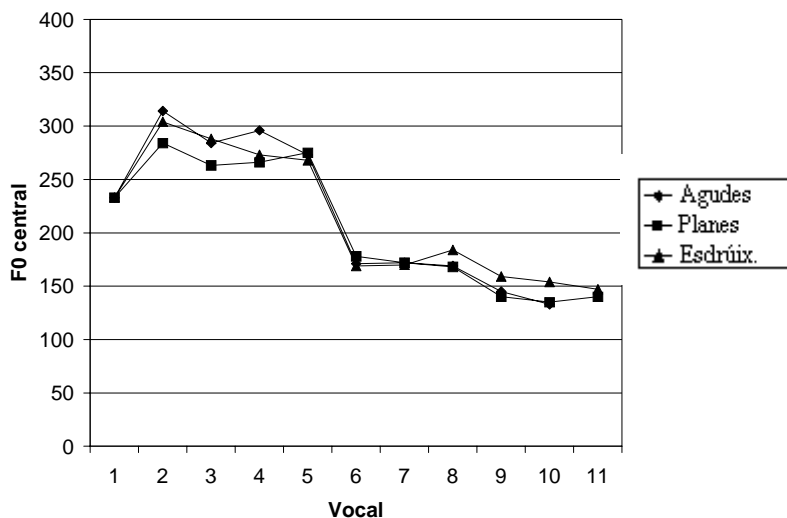

Figura 5. Corbes de la interrogativa amb que de BCN.

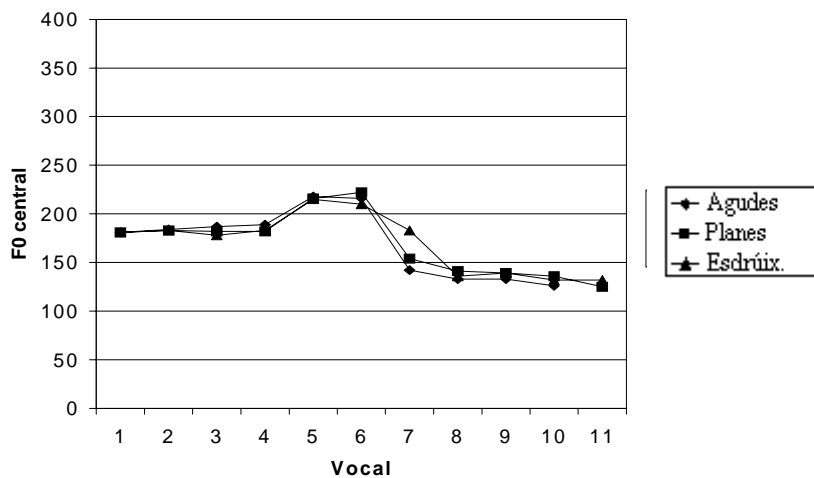

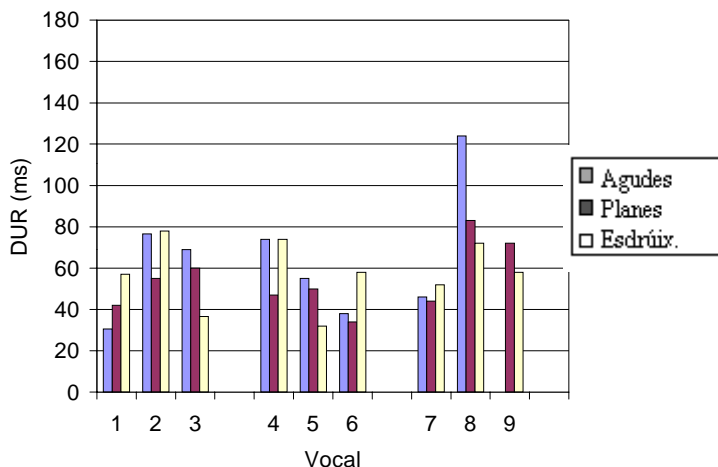
Figura 6. Corbes de la interrogativa amb que de TGN.

En la zona prenuclear de l'entonació de BCN, a partir del *que* es produeix una pujada en el to d'uns 65 Hz (4,22 st) per terme mig i es manté fins al començament del segon accent tonal, des d'on cau uns 125 Hz (9,33 st). El tonema és lleugerament descendent amb respecte a l'accent tonal precedent (uns 2,67 st), tot i que les planes tenen la darrera síl·laba una mica més elevada.

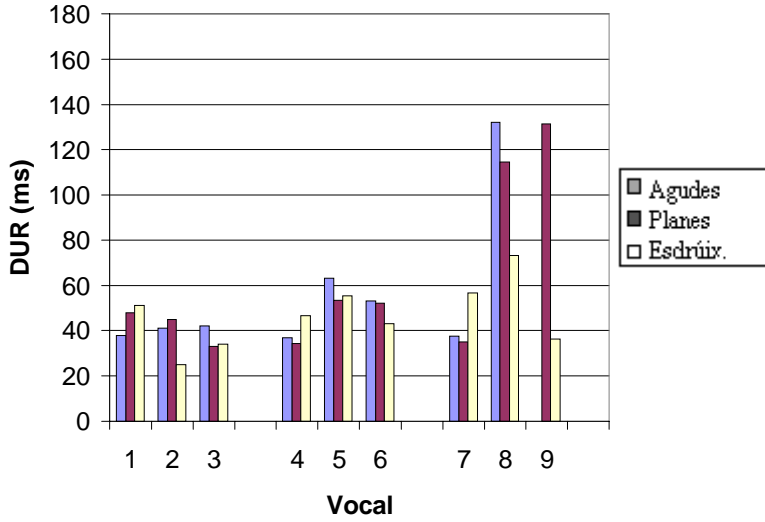
En la zona prenuclear de l'entonació de TGN s'observa que comença en un to mig (al voltant de 175 Hz) i es manté sense grans canvis al llarg del primer accent tonal; puja en el segon accent, uns 33 Hz, fins a sobrepassar els 200 Hz -uns 3 semitons- per tornar a davallar durant el mateix accent tonal; i en el tonema segueix el descens, 83 Hz aproximadament (uns 8,8 st) respecte del punt més alt, fins arribar als 125 Hz. No s'observen grans diferències en funció del tipus de paraula. En aquesta classe de melodies (vegeu les figures 5 i 6) és on trobem la major diferència respecte a les frases de BCN.

3.1.2. Anàlisi de la durada

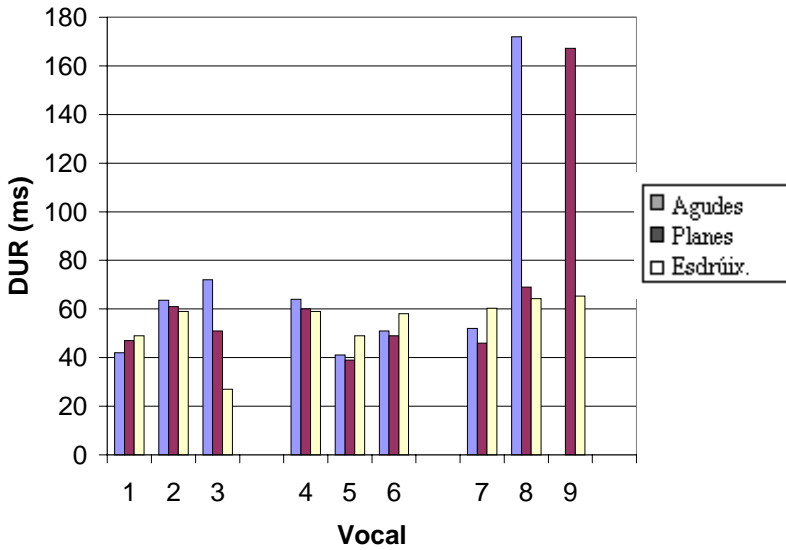
La figura 7 mostra els gràfics de barres de la durada vocàlica en ambdós subdialectes i en ambdós tipus d'interrogatives. Les nou vocals que contenen es refereixen a les posicions pretònica, tònica i posttònica de cadascun dels 3 accents tonals de les frases en funció dels diferents tipus de mot.

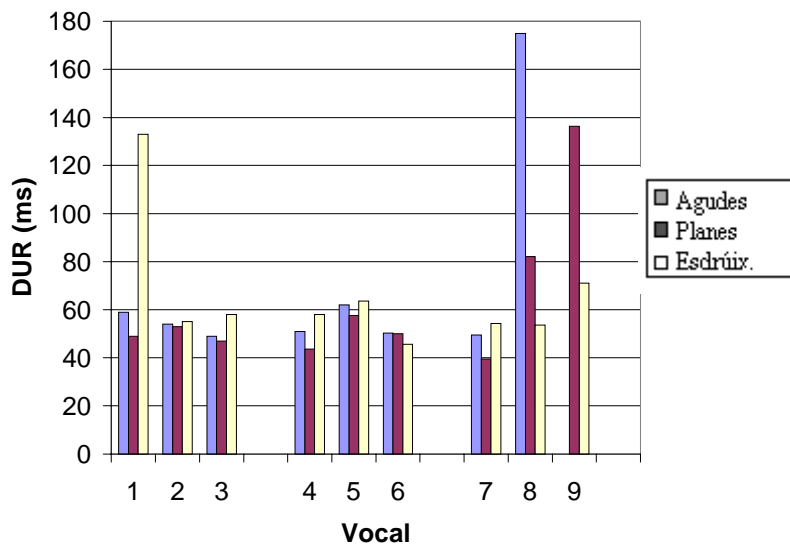
a

b

c

d

Figura 7. Anàlisi de la durada de les vocals dels tres accents tonals en ms. El gràfic a es refereix a les interrogatives sense *que* del barceloní; el gràfic b a les interrogatives amb *que* del barceloní; el gràfic c a les interrogatives sense *que* del tarragoní; i, finalment, el gràfic d a les interrogatives encapçalades amb la partícula *que* del tarragoní.

En termes generals podem observar que a les interrogatives sense *que* la durada vocàlica és lleugerament major en barceloní que en tarragoní en els grups tonals 1 i 2, sobretot a les esdrúixoles. Tot i això, en el tercer grup tonal és el tarragoní el que presenta major durada a les vocals tòniques de les agudes (45 ms més) i en les tòniques i posttòniques de les planes (100 ms més en aquest darrer cas).

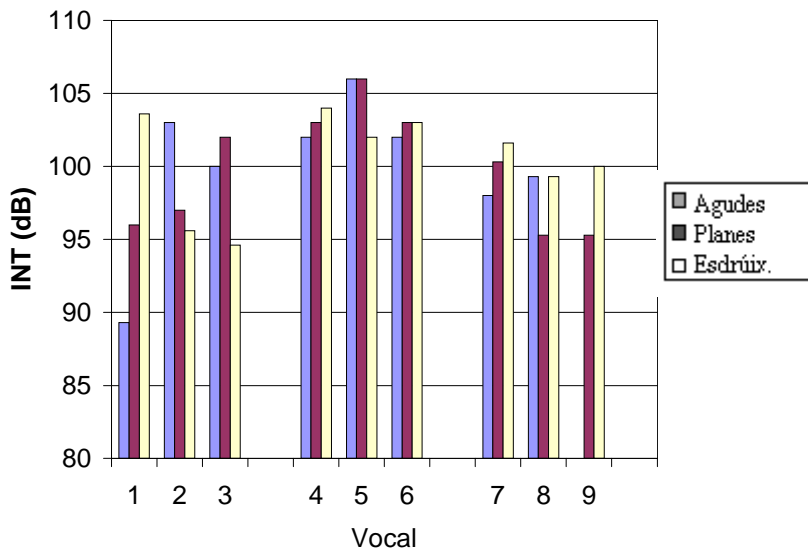
A les interrogatives amb *que* destaca que en el primer grup tonal la durada de la pretònica de les esdrúixoles és molt superior en tarragoní (supera al barceloní en 80 ms). Això és degut segurament a un cert èmfasi de la parlant al diftong que es forma per fonètica sintàctica (*que no ocupa...*) El segon grup tònic no presenta diferències detacables entre els subdialectes. En el tercer, les tòniques agudes tenen una durada més gran en tarragoní (50 ms més); les tòniques planes, 30 ms més en

barceloní; les tòniques esdrúixoles, 20 ms més en barceloní; la postònica en tarragoní, 30 ms més.

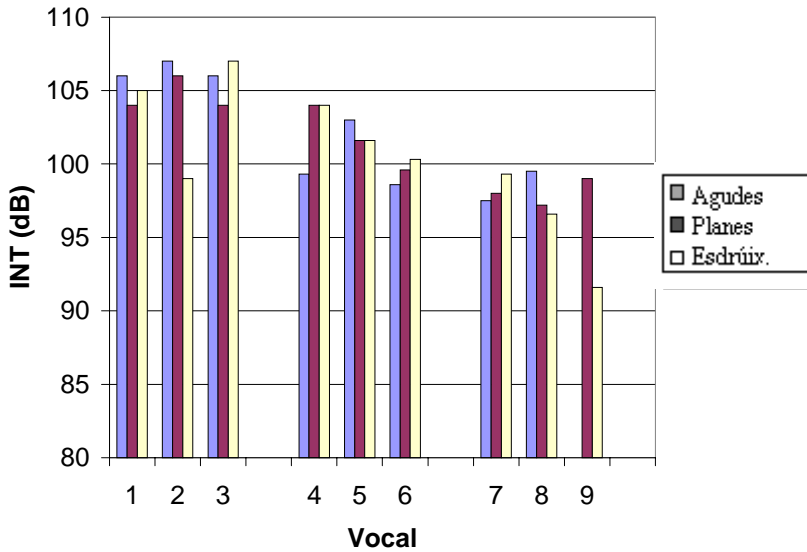
En els accents tonals 1 i 2 no s'observa regularitat quant a la relació durada-tipus de paraula. La tendència general, malgrat tot, ens indica que en el tercer accent tonal la durada augmenta espectacularment a les vocals tòniques agudes i a les posttòniques planes (a les seves tòniques l'augment és menys evident). A les paraules esdrúixoles no s'aprecia l'augment.

3.1.3. Anàlisi de la intensitat

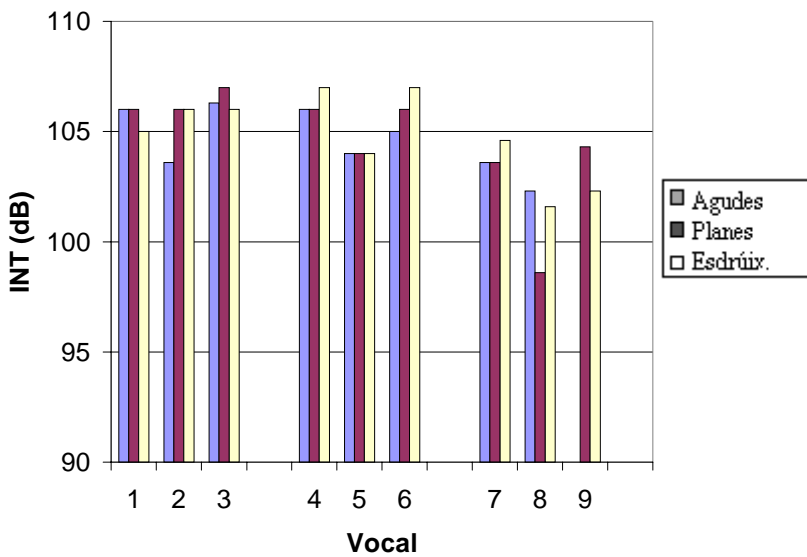
Considerem l'anàlisi de la intensitat a la figura 8. Les nou vocals que contenen fan referència a la pretònica, tònica i posttònica de cada accent tonal de les frases, de la mateixa manera que hem vist l'estudi de la durada.

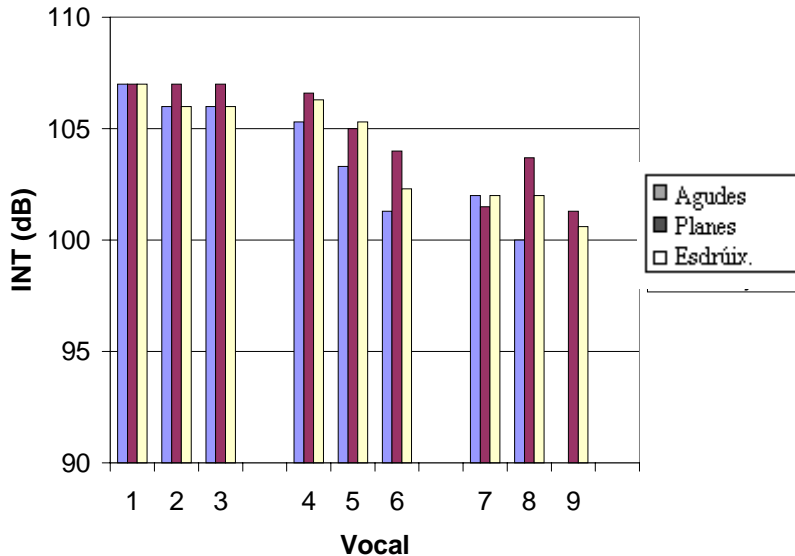
a

b

c

d

Figura 8. Anàlisi de la intensitat de les vocals dels tres accents tonals en dB. El gràfic a es refereix a les interrogatives sense *que* del barceloní; el gràfic b a les interrogatives amb *que* del barceloní; el gràfic c a les interrogatives sense *que* del tarragoní; i, finalment, el gràfic d a les interrogatives encapçalades amb la partícula *que* del tarragoní.

La tendència general, especialment evident a les interrogatives amb *que*, marca un descens d'intensitat gradual del primer al tercer accent tonal en tots dos subdialectes. A les interrogatives sense *que* existeix poca diferència entre els grups tonals 1 i 2 en tarragoní, mentre que en barceloní presenta valors més alts el segon que el primer (tret de la pretònica proparoxítona).

Respecte als tipus de paraula, en general el barceloní destaca amb més intensitat les tòniques a les agudes a diferència del tarragoní en tots dos tipus d'interrogatives. A les planes no s'observa cap regularitat semblant. Quant a les esdrúixoles, les interrogatives sense *que* del barceloní ofereixen valors superiors a les vocals pretòniques, i les interrogatives amb *que* d'ambdós dialectes mostren un descens gradual de vocal a vocal a partir del segon accent tonal.

3.2. Resultats perceptius

El test es va passar a un total de seixanta informants del dialecte oriental, trenta dels quals eren parlants i fills de parlants de barceloní; i la resta, uns altres trenta, de tarragoní. Tots ells compartien el fet de ser estudiants universitaris. El test estava dividit en dos blocs (un per subdialecte analitzat) de divuit estímuls cadascun (nou per tipus d'interrogativa), que es van presentar en ordre aleatori.

ENC.	ESTÍMULS DEL BARCELONÍ				ESTÍMULS DEL TARRAGONÍ			
	OIENTS DE BCN		OIENTS DE TGN		OIENTS DE BCN		OIENTS DE TGN	
	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.
1	--	--	--	--	--	--	3,3	3,3
2	--	--	--	--	--	--	3,3	6,7
3	--	--	3,3	3,3	6,7	6,7	--	6,7
4	--	--	6,7	10	--	6,7	3,3	10
5	3,3	3,3	20	30	13,3	20	10	20
6	10	13,3	6,7	36,7	23,3	43,3	6,7	26,7
7	13,3	26,7	16,7	53,3	13,3	56,7	30	56,7
8	36,7	63,3	20	73,3	13,3	70	33,3	90
9	36,7	100	26,7	100	30	100	10	100

Taula 2. Percentatge d'encerts obtinguts en les frases interrogatives absolutes sense que.

A partir d'aquesta taula podem deduir que els oients de BCN reconeixen millor que els de TGN els estímuls corresponents a frases interrogatives absolutes del barceloní ja que, d'una banda, cap oient reconeix correctament menys de cinc estímuls d'un total de nou. En canvi, entre els oients de TGN, un 10% identifica encertadament només tres o quatre estímuls; i, d'altra banda, el percentatge d'oients que identifiquen amb èxit totes nou frases és de 36,7% i 26,7%, respectivament. Si agrupem els resultats de set, vuit i nou encerts obtenim un 86,7% entre els oients de BCN, i un 63,4% entre els de TGN.

Respecte als estímuls del subdialecte tarragoní, sembla que ocorre el mateix: els oients de BCN reconeixen millor els estímuls del tarragoní que els propis oients de

la zona de TGN perquè entre els primers ningú reconeix solament un o dos estímuls, cosa que sí trobem en el segon grup d'oients; el percentatge dels que identifiquen bé totes les frases és de 30% i 10%, a BCN i TGN respectivament. Malgrat tot, si concentrem l'atenció en el percentatge de reconeixement correcte de set, vuit i nou estímuls veiem que els oients de BCN assoleixen un 56,6% i els de TGN un 73,3% per la qual cosa, efectivament, cada bloc d'oients reconeix millor les interrogatives del seu propi subdialecte que les de l'altre.

A continuació observem a la taula 3 els comportament dels jutges perceptius respecte als estímuls començats amb partícula *que*:

ENC.	ESTÍMULS DEL BARCELONÍ				ESTÍMULS DEL TARRAGONÍ			
	OIENTS BCN		OIENTS TGN		OIENTS BCN		OIENTS TGN	
	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.	%	ACUM.
1	--	--	--	--	--	--	3,3	3,3
2	--	--	3,3	3,3	--	--	3,3	6,7
3	--	--	--	3,3	6,7	6,7	--	6,7
4	--	--	6,7	10	--	6,7	3,3	10
5	--	--	10	20	13,3	20	10	20
6	3,3	3,3	10	30	23,3	43,3	6,7	26,7
7	10	13,3	10	40	13,3	56,7	30	56,7
8	26,7	40	23,3	63,3	13,3	70	33,3	90
9	60	100	36,7	100	30	100	10	100

Taula 3. Percentatge d'encerts obtinguts en las frases interrogatives amb *que*.

Las frases interrogatives encapçalades per la partícula *que* presenten uns resultats semblants als trobats en les interrogatives sense aquesta partícula (vegeu la taula 3). Els estímuls del barceloní són més ben reconeguts pels oients de BCN que pels de TGN: en el primer cas, tots ells responen encertadament com a mínim sis estímuls enfront d'un 20% d'oients de TGN que identifiquen només dues, quatre o cinc frases; el percentatge de correcta identificació de tots els estímuls és del 60% i el 36,7%, respectivament. En últim lloc, el bloc constituït per set, vuit i nou encerts ofereix percentatges del 96,7% a BCN i del 70% a TGN.

Entre els estímuls del tarragoní, tots els oients de BCN reconeixen correctament tres estímuls o més, però un 7% d'oients de TGN només en reconeix un o dos; el 100% d'encerts s'aconsegueix entre els oients de BCN en un 30% i entre els de TGN en un 10%. Tot i això, prenent en consideració els resultats de set, vuit i nou encerts queda clar que els oients de TGN reconeixen millor els seus estímuls que els oients de BCN (73,3% enfront del 56,6%).

De la comparació dels resultats d'ambdues taules es desprèn que entre els estímuls de BCN tots dos grups d'oients reconeixen millor els que corresponen a interrogatives encapçalades amb *que*. Entre les estímuls del tarragoní, però, no es veu un millor reconeixement d'un o altre tipus d'interrogativa. La taula 4 reflecteix clarament, a més a més, la millor identificació de cada grup d'oients sobre les pròpies melodies, especialment en el grup BCN-barceloní.

	ESTÍMULS DEL BARCELONÍ		ESTÍMULS DEL TARRAGONÍ	
	Oients BCN	Oients TGN	Oients BCN	Oients TGN
INT. SENSE <i>QUE</i>	86,7 %	63,4 %	56,6 %	73,3 %
INT. AMB <i>QUE</i>	96,7 %	70 %	56,6 %	73,3 %

Taula 4. *Percentatge d'encerts obtinguts considerant conjuntament 7, 8 i 9 estímuls.*

L'anàlisi de cada estímulo aïllat ens indica que la majoria de les frases pitjor reconegudes tant entre els estímuls del barceloní per part d'oients de BCN (amb un 80% de correcta identificació) com de TGN (amb un 66,7%) són les que acaben en paraula proparoxítona, el tipus de menys freqüència d'ús en català. Segurament per això aquestes frases es reconeixen amb major dificultat, paral·lelament al que diu Recasens (1991:353): *La tendència al rebuig de mots esdrúixols està força estesa al domini lingüístic català.*

Els estímuls del barceloní més ben reconeguts pels oients de BCN són aquells que han assolit entre un 93,3% i un 100% d'encerts. A TGN els més ben reconeguts superen el 83%. Corresponen majoritàriament a frases acabades en oxítona o paroxítona.

Respecte als estímuls del tarragoní, la majoria de frases pitjor reconegudes entre ambdós grups d'oients (entre un 53,3% i un 66,7% d'encerts) són les que inclouen una paraula proparoxítona tot i que no sempre en posició de tonema. Els estímuls més ben reconeguts del tarragoní (que superen en totes les frases el 86% de reconeixement) majoritàriament acaben en paraula oxítona o paroxítona.

4. DISCUSSIÓ

Prieto (1998 i 2002) descriu dos patrons entonatius per a oracions interrogatives absolutes neutres en barceloní: un patró amb final ascendent amb ordre sintàctic SVO i un patró amb final descendent en frases encapçalades per *que* i amb ordre sintàctic VOS. Prescindim dels valors pragmàtics d'ambdós contorns. Així, una frase del tipus *El capità no porta la caputxa?* mostraria un patró entonatiu que seguiria l'esquema següent: inici en un to mig o greu, ascens en la primera síl·laba posttònica, descens gradual fins a la síl·laba tònica final (to més greu de l'enunciat) i ascens ràpid i accentuat en les posttòniques finals (si l'última síl·laba és tònica, aquesta recull el moviment descendent-ascendent). Malgrat tot, en una estructura amb *que* inicial, del tipus *Que no porta la caputxa el capità?*, el patró entonatiu seria: inici alt en la tessitura del parlant que es manté fins a la darrera síl·laba tònica, en la qual davalla de forma notable i es manté greu fins al final de la frase.

Els nostres resultats sobre la modalitat amb *que* semblen no coincidir amb els de Prieto respecte al punt de la caiguda brusca de l'F0. Les nostres dades indiquen que té lloc al principi de la tònica del segon accent tonal. Tot i això, els exemples que addueix Prieto (per exemple *Que veureu la Maria?*) no tenen subjecte explícit, a diferència del corpus emprat per nosaltres. Si prescindíssim d'aquest element sintàctic desplaçat de la seva posició original, els resultats coincidirien. El que sí coincideix és el final descendent tant en els nostres resultats –que no mostren la lleugera pujada final trobada a Martínez Celdrán i altres (en premsa)-, com a Prieto (1998 i 2002) i Salcioli (1988).

Sobre les interrogatives amb patró final ascendent els resultats obtinguts mostren un primer pic en el segon accent tonal tan agut com el final de frases acabades en esdrúixoles i fins i tot més agut que en frases acabades en mot agut. Aquestes observacions no coincideixen exactament amb la generalització efectuada per Prieto.

Sobre el contorn melòdic del tarragoní, que mostra preferència espontàniament pel patró descendent, Prieto (1998) indica que respecte al patró del barceloní es distingeix per presentar un pic pronunciat en la pretònica del darrer accent tonal abans del descens bruscat. Les nostres dades confirmen la presència d'un pic destacat abans del descens bruscat perquè el primer accent tonal comença en un to mig i no directament alt com passa en barceloní. La caiguda d'F0 es produeix en la posttònica del segon accent tonal, la qual cosa coincideix amb els resultats de Prieto si considerem el subjecte explícit un element desplaçat que únicament manté el to greu al qual s'ha arribat després del descens abrupte.

Com esperàvem, els resultats de durada i intensitat en general es comporten d'acord amb el que s'ha dit tradicionalment: respecte a la durada, a mesura que ens acostem al final de la frase les paraules agudes i planes augmenten progressivament la durada; a les esdrúixoles, en canvi, no s'aprecia aquest augment. Pel que fa a la intensitat, a mesura que ens acostem al final de la frase, aquest paràmetre disminueix, de manera previsible i general.

Perceptivament, cada grup d'oients reconeix millor els estímuls del seu propi subdialecte tot i que la població de BCN els reconeix en un percentatge superior. Aquest mateix grup identifica més clarament encara les frases encapçalades per la partícula *que* que les que no la presenten. En el grup de TGN, contràriament, no s'estableix cap preferència pel que fa a modalitat.

5. CONCLUSIÓ

A partir dels resultats obtinguts sembla clar que l'entonació de les interrogatives absolutes estableix una distinció fonamental entre tots dos tipus de frase i podria marcar una isoglossa entre els dos subdialectes estudiats. Les implicacions del nivell d'identificació correcta en frases sense contingut lèxic ho corrobora.

AGRAÏMENTS: Aquest treball s'ha beneficiat d'una ajuda de la SGPI del MCYT, ref. BFF2003-08487. Carlos van Oosterzee apareix amb el suport del *Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya*

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BONET, E. (1984): *Aproximació a l'entonació del català*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, tesi de llicenciatura.
- BONET, E. (1986): «L'entonació de les formes interrogatives en barceloní», *Els Marges*, 33, pp.103-117.
- CARRERA SABATÉ, J; C. VAN OOSTERZEE; A.M. FERNÁNDEZ PLANAS; L. ROMERA BARRIOS; J. ESPUNY MONSERRAT i MARTÍNEZ CELDRÁN, E. (2004): «Les interrogatives al tortosí i al lleidatà. Un element diferenciador de subdialectes». *Estudios de fonética experimental*, XIII, Barcelona, Laboratori de Fonètica UB, pp. 157-180.
- CONTINI, M; A. ROMANO i S. ROULLET, S. (en premsa): «Vers un Atlas prosodique parlante des variétés romanes», *Mélanges en honneur de X. Ravier*.
- CONTINI, M; J-P.LAI; A. ROMANO; S. ROULLET; L. DE C. MOUTINHO; R.L. COIMBRA; U.P. BENDIHA i S. S. RUIVO, S.S. (2002): «Un Projet d'Atlas Multimédia Prosodique de l'Espace Roman» a B. Bel e I. Marlien (eds.): *Proceedings of the Speech Prosody 2002 Conference*, Aix-en-Provence, Laboratoire Parole et Langage, pp. 227-230.
- ESTEBAS VILAPLANA, E. (2000) *The use and realisation of accentual focus in Central Catalan with a comparison to English*, Londres, University College London, tesi doctoral.
- FERNÁNDEZ PLANAS, A. M. i E. MARTÍNEZ CELDRÁN (inèdit): «El proyecto AMPER en España», *XXXIII Simposio de la Sociedad Española de Lingüística*, Girona, 16-19 de desembre de 2003.
- FERNÁNDEZ PLANAS, A.M; E. MARTÍNEZ CELDRÁN; C. VAN OOSTERZEE; V. SALCIOLI GUIDI; J. CASTELLVÍ VIVES i D. SZMIDT SIERYKOW (en premsa): «Proyecto AMPER: estudio contrastivo de frases interrogativas sin expansión del barceloní y del tarragoní», *Actas del VI Congreso de Lingüística General*, Universitat de Santiago de Compostela.
- MARTÍNEZ CELDRÁN, E.; A.M. FERNÁNDEZ PLANAS; V. SALCIOLI GUIDI; J. CARRERA SABATÉ i J. ESPUNY MONSERRAT, J. (en premsa): «Approche de la prosodie du dialecte de Barcelona». *Géolinguistique. Hors série*.

-
- MARTÍNEZ CELDRÁN, E; A.M. FERNÁNDEZ PLANAS; J. CARRERA SABATÉ i J. ESPUNY MONSERRAT (en premsa): «Approche de la carte prosodique dialectal du langue catalane en Catalunya», *Geolinguistique. Hors série. Actes 2º Séminaire du projet de l'Atlas Multimedia Prosodique de l'Espace Roman*, Grenoble, Centre de Dialectologie, Université Stendhal-Grenoble3.
- MASCARÓ PONS, I. (1986): «Introducció a l'entonació dialectal catalana», *Randa*, 22, pp. 5-38.
- PAYÀ, M. (2002): «Incidental Clauses in Spoken Catalan: Prosodic Characteristics and Pragmatic Function» a B. Bel i I. Marlien (eds.), *Proceedings of Speech Prosody 2002 Conference*, Aix-en-Provence, Laboratoire Parole et Langage, pp. 559-562.
- PAYRATÓ, LL. (2002): «L'enunciació i la modalitat oracional», *Gramàtica del català contemporani*, J. Solà et al. (eds), Barcelona, Edicions 62, pp. 1149-1220.
- PRADILLA, M. i P. PRIETO (2002): «Entonación dialectal catalana: la interrogación absoluta neutra en catalán central y en tortosino». *Actas del II Congreso de Fonética Experimental*, Sevilla, Universitat de Sevilla.
- PRIETO, P. (1995): «Aproximació als contorns entonatius del català central», *Caplletra*, 19, pp. 161-186.
- PRIETO, P. (2002b): *Entonació: Models, teoria, mètodes*, Barcelona, Ariel.
- PRIETO, P. (1998): «L'entonació dialectal del català: el cas de les frases interrogatives absolutes» a A.Bover, M.-R. Lloret i M. Vidal-Tibbits (eds): *Actes del Novè Col.loqui d'Estudis Catalanas a Nord-Amèrica.*, Barcelona, PAM, pp. 347-377.
- PRIETO, P. (2002a): «Entonació» a J. Solà et al. (eds): *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Edicions 62, pp. 393-462.
- RECASENS, D. (1977): «Aproximació a les cadències tonals del català», *Anuario de Filología*, 3, pp. 509-516.
- RECASENS, D. (1991): *Fonètica descriptiva del català*, Barcelona, IEC.

- ROMANO, A. (2001): «Un projet d'Atlas multimédia de l'espace roman (AMPER)». *Actas del XXIII Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románica*, Salamanca, Universitat de Salamanca.
- SALCIOLI GUIDI, V. (1988a): «Estudio fonético-experimental de la entonación interrogativa catalana», *Estudios de Fonética Experimental*, III, pp. 37-70.
- SALCIOLI GUIDI, V. (1988b): *La entonación: estudio fonético-experimental de la entonación interrogativa catalana*, Barcelona, Universitat de Barcelona, tesi doctoral inèdita.
- VAN OOSTERZEE, C; A.M. FERNÁNDEZ PLANAS; L. ROMERA BARRIOS; J. CARRERA SABATÉ; J. ESPUNY MONSERRAT i E. MARTÍNEZ CELDRÁN (en premsa): «Proyecto AMPER: estudio contrastivo de frases interrogativas sin expansión en *tortosí* y en *lleidatà*», *Actas del VI Congreso de Lingüística General*, Universitat de Santiago de Compostela.
- VIRGILI BLANQUET, V. (1971): «Notas sobre entonación catalana», *Archivum*, XXI, pp. 359-377.